

UDK 338.48

**TURMAHSULOTNI DIVERSIFIKATSIYALASH VA TADBIR TURIZMI –
BUXORO VILOYATIDA TURISTIK OQIM MAVSUMIYLIGINI
YUMSHATISH OMILI SIFATIDA**

Jo'rayev Behzod Ravshanovich

Buxoro xalqaro universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya.

Maqolada Buxoro viloyatida turistik oqimning mavsumiy tebranishlarini yumshatishda turmahsulotni diversifikatsiyalash va tadbir (event) hamda ishbilarmonlik (MICE) turizmining roli o'rganilgan. Nofaol mavsumga mo'ljallangan turmahsulot turlari tasniflangan, yillik tadbirlar kalendarini shakllantirish yondashuvi asoslangan. Tadqiqot natijasida diversifikatsiya, raqamli marketing va moslashuvchan narx siyosatini uyg'unlashtiruvchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizm taklif etilgan.

Kalit so'zlar: turizm, mavsumiylik, turmahsulot diversifikatsiyasi, tadbir turizmi, MICE, gastronomik turizm, ziyorat turizmi, Buxoro viloyati, raqamli marketing.

Аннотация.

В статье исследована роль диверсификации турпродукта, событийного (event) и делового (MICE) туризма в сглаживании сезонных колебаний туристского потока в Бухарской области. Классифицированы виды турпродукта, ориентированные на низкий сезон, обоснован подход к формированию годового календаря событий. По результатам исследования предложен организационно-экономический механизм, сочетающий диверсификацию, цифровой маркетинг и гибкую ценовую политику.

Ключевые слова: туризм, сезонность, диверсификация турпродукта, событийный туризм, MICE, гастрономический туризм, паломнический туризм, Бухарская область, цифровой маркетинг.

Annotation.

The article examines the role of tourism product diversification, event and business (MICE) tourism in smoothing seasonal fluctuations of the tourist flow in the Bukhara region. Types of tourism products oriented to the low season are classified, and an approach to forming an annual event calendar is substantiated. As a result of the study, an organizational and economic mechanism combining diversification, digital marketing and flexible pricing policy is proposed.

Keywords: tourism, seasonality, tourism product diversification, event tourism, MICE, gastronomic tourism, pilgrimage tourism, Bukhara region, digital marketing.

Kirish

Buxoro viloyati turizmi asosan tarixiy-madaniy yodgorliklarni tanishtirishga yo'naltirilgan klassik ekskursion mahsulotga tayanadi. Bunday bir yo'nalishli turmahsulot turistik oqimning yuqori darajada mavsumiyligini keltirib chiqaradi: oqim bahor va kuz oylarida cho'qqiga chiqib, qishki va jaziramali yozgi oylarda keskin pasayadi.

Mavsumiylikni yumshatishning eng samarali yo'llaridan biri – turmahsulotni diversifikatsiyalash, ya'ni nafaol mavsumda ham talab yarata oladigan yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqishdir. Bunda tadbir (event) va ishbilarmonlik (MICE) turizmi alohida o'rin tutadi, chunki ular ob-havoga kam bog'liq va aniq sanalarda rejalashtiriladi.

Maqolaning maqsadi – Buxoro viloyatida turistik oqim mavsumiyligini yumshatishda turmahsulot diversifikatsiyasi va tadbir turizmining imkoniyatlarini ochib berish hamda tegishli tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni asoslab berishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili va metodologiya

Tadbir turizmi va uning mavsumiylikka ta'siri D.Getz, A.Cooper kabi olimlar tomonidan o'rganilgan. Tadqiqotlarda festivallar, forumlar va konferensiyalar nafaol mavsumda turistik oqimni rag'batlantirishning samarali vositasi ekanligi ta'kidlangan. MICE turizmi (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions) esa korporativ talab hisobiga barqaror, ob-havodan kam bog'liq oqim yaratadi.

Mahalliy adabiyotlarda turizmni diversifikatsiyalash, gastronomik va ziyorat turizmini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Biroq Buxoro viloyatida ushbu yo'nalishlarni aynan mavsumiylikni yumshatish vositasi sifatida tizimli o'rganish kam uchraydi. Tadqiqotda kontent-tahlil, qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv qo'llanildi; turmahsulot turlari mavsumiy yo'naltirilganligi bo'yicha tasniflandi.

Tahlil va natijalar

Turmahsulot diversifikatsiyasining mohiyati – mavjud ekskursion mahsulotga past mavsumda ham jozibador bo'lgan yangi mahsulotlarni qo'shishdir. Buxoro viloyati uchun istiqbolli yo'nalishlar va ularning mavsumiy yo'naltirilganligi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. Buxoro viloyatida turmahsulotni diversifikatsiyalashning istiqbolli yo'nalishlari

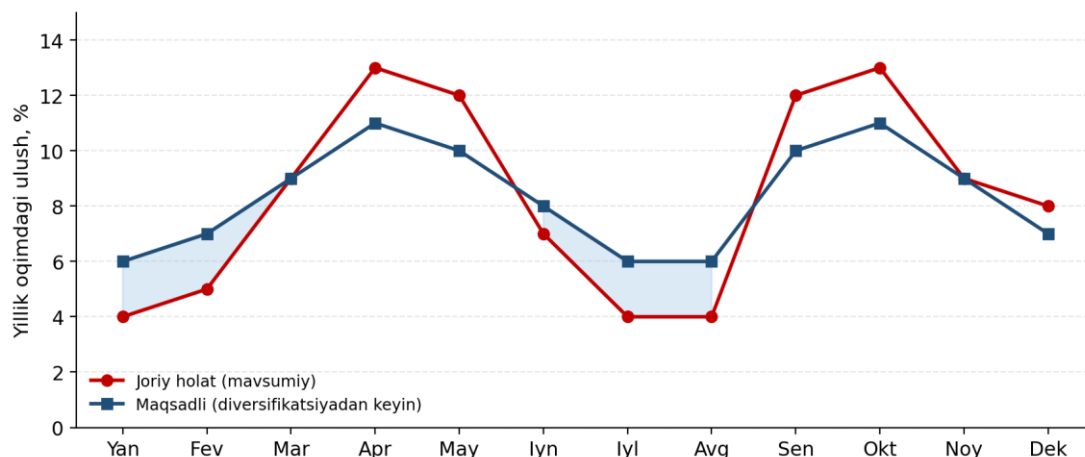
Turmahsulot turi	Mazmuni	Maqbul mavsum
Tadbir (event) turizmi	Festivallar, hunarmandchilik va folklor tadbirlari, ipak va ziravorlar yo'li festivali.	Qish, yoz (nafaol)

Turmahsulot turi	Mazmuni	Maqbul mavsum
MICE turizmi	Konferensiya, forum, ko'rgazma va korporativ tadbirlar.	Yil bo'yi
Gastronomik turizm	Buxoro milliy taomlari, oshpazlik ustaxonalari, bozor turlari.	Yil bo'yi
Ziyorat turizmi	Muqaddas qadamjolar, Bahouddin Naqshband majmuasi.	Qish (nafaol)
Sog'lomlashtirish turizmi	SPA, dam olish va sog'lomlashtirish dasturlari.	Qish, yoz (nafaol)
Etno va qishloq turizmi	Hunarmand ustaxonalari, qishloq mehmonxonalari (mehmon uylar).	Yil bo'yi

Manba: muallif ishlanmasi.

Diversifikatsiyaning markaziy vositasi sifatida yillik tadbirlar kalendarini shakllantirish taklif etiladi. Uning mohiyati – tadbirlarni (festival, forum, ko'rgazma) ataylab nafaol mavsum oylariga (dekabr–yanvar, iyul–avgust) rejalashtirish orqali ushbu davrlarda qo'shimcha turistik oqim yaratishdir. Diversifikatsiyaning kutilayotgan natijasi turistik oqimni yil davomida tekislash bo'lib, u 1-rasmda ko'rsatilgan: maqsadli taqsimot egri chizig'i joriy holatga nisbatan ancha tekisroq.

**Turistik oqimni diversifikatsiya hisobiga mavsumiy tekislash
(joriy va maqsadli taqsimot)**

1-rasm. Turistik oqimni diversifikatsiya hisobiga mavsumiy tekislash (joriy va maqsadli taqsimot)

Diversifikatsiya samarali bo'lishi uchun u marketing va narx mexanizmlari bilan to'ldirilishi lozim. Tashkiliy-iqtisodiy mexanizmning asosiy bloklari 2-jadvalda umumlashtirilgan.

2-jadval. Diversifikatsiya asosida mavsumiylikni yumshatish mexanizmining bloklari

Blok	Mazmuni va chora-tadbirlar
Mahsulot bloki	– nafaol mavsumga mo'ljallangan yangi turmahsulotlarni (tadbir, gastronomik, ziyorat, etno) ishlab chiqish; – yillik tadbirlar kalendarini shakllantirish va targ'ib qilish.
Marketing bloki	– raqamli marketing, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn bron platformalaridan foydalanish; – MICE va ichki turizm segmentlarini maqsadli targ'ib qilish; xalqaro ko'rgazmalarda ishtirok.
Narx bloki	– past mavsumda chegirmalar va paket takliflari; – korporativ va guruh mijozlar uchun maxsus tariflar.
Hamkorlik bloki	– turoperatorlar, mehmonxonalar, hunarmandlar va hokimlik o'rtasidagi muvofiqlashtirilgan rejalar; – davlat-xususiy sheriklik asosida tadbirlar va infratuzilmani moliyalashtirish.

Manba: muallif ishlanmasi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, turmahsulotni diversifikatsiyalash va tadbir turizmini rivojlantirish past mavsumda qo'shimcha talab yaratish orqali turistik oqimni tekislashning eng ta'sirchan vositasidir. MICE va tadbir turizmining qo'shilishi mehmonxonalarning yil davomida to'ldirilishini oshiradi va turizm korxonalari daromadlarini barqarorlashtiradi.

Xulosa va takliflar

Birinchidan, Buxoro viloyatida turmahsulotning bir yo'nalishli (ekskursion) tuzilmasi turistik oqim mavsumiyligini kuchaytiruvchi asosiy omillardan biridir.

Ikkinchidan, turmahsulotni diversifikatsiyalash, xususan tadbir va MICE turizmini rivojlantirish nafaol mavsumda qo'shimcha turistik oqim yaratish va mavsumiy tebranishlarni yumshatish imkonini beradi.

Uchinchidan, diversifikatsiya samarasi u marketing, narx va hamkorlik mexanizmlari bilan kompleks qo'llanilgandagina to'liq namoyon bo'ladi. Shu sababli viloyatda yillik tadbirlar kalendarini joriy etish, MICE infratuzilmasini rivojlantirish, raqamli marketing va past mavsum chegirmalari tizimini shakllantirish tavsiya etiladi. Mazkur chora-tadbirlar turizmni barqaror rivojlantirishga va viloyat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining turizmni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent: Lex.uz.
2. Getz D. Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events. – London: Routledge, 2016.
3. Cooper C., Fletcher J., Fyall A. Tourism: Principles and Practice. – Harlow: Pearson, 2018.
4. Bowdin G., Allen J., O'Toole W. Events Management. – London: Routledge, 2011.
5. Pardayev M.Q., Norchayev A.N. Turizm: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
6. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi ma'lumotlari. – <https://uzbektourism.uz> (murojaat sanasi: 2026-yil).
7. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari. – <https://stat.uz> (murojaat sanasi: 2026-yil).